

регіоні, очевидне покращення або культивування або можливі способи використання урожаю чи похідних від нього продуктів. Якщо присутні кращі характеристики, то інші можуть ігноруватися." (Директива Ради 2002/53 ЄС, стаття 5, п. 4).

Тобто, новий сорт повинен бути поліпшеним у порівнянні з сортами, що використовуються в даному регіоні, або – якщо сорт має специфічну цінну характеристику – він також може бути схвалений, не враховуючи характеристик, що наведені нижче.

Характеристики в експертизі цінності сорту для вирощування та використання (Директива Комісії 2003/90 / ЄС):

- врожайність,
- стійкість до шкідливих організмів,
- поведінка щодо факторів у фізичному середовищі,
- якісні характеристики.

Варто зазначити, що у країнах ЄС є певна свобода щодо змісту протоколів і фінансування такої експертизи.

Отже, ПСП-тест сортів має зосереджуватися здебільшого на стійкості сортів. Якщо майбутні сорти матимуть такі характеристики, як покращена стійкість до хвороб, утилізація залишків, зниження вмісту небажаних речовин і адаптації до клімату, в поєднанні з високими і стабільними врожайми для проходження експертизи на ПСП, то це може бути викликом для селекційних програм в цілому для того, щоб рухатися «органічному» напрямку.

УДК 635.92:582.9:585.6/9

Машковська С.П., Перебойчук О.П.

Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України, Україна

e-mail: mashkovska@ukr.net

СОРТОВІ РЕСУРСИ КВІТНИКОВО-ДЕКОРАТИВНИХ РОСЛИН РОДИНИ *LAMIACEAE* MARTINOV. НАЦІОНАЛЬНОГО БОТАНІЧНОГО САДУ ІМ. М.М. ГРИШКА НАН УКРАЇНИ

Збагачення різноманіття квітниково-декоративних рослин сьогодні актуальне у всьому світі, в тому числі й в Україні. З допомогою цих рослин у різноманітні варіанти квітникового оформлення вносяться багатокомпонентність і функціональність, динамічність, колористична привабливість. Один із ефективних методів збагачення вітчизняного асортименту рослин – селекція.

Зразки сортів світової колекції КДР, які зібрані ботанічними садами та іншими установами, дозволяють використовувати їх як цінний вихідний матеріал для селекції, адже генетична різноманітність вихідного матеріалу завжди була основою створення нових сортів. Нові сорти світової

колекції – результат великої селекційної роботи, але часто без селекційного доопрацювання їх не можна вирощувати в інших кліматичних умовах. Ці сорти можуть бути цінним вихідним матеріалом для вирішення інших селекційних завдань (створення декоративних, стійких до хвороб і шкідників, морозостійких, посухостійких та інших сортів).

Саме такий цінний вихідний сортовий матеріал утримується у колекціях квітниково-декоративних рослин (КДР) Національного ботанічного саду ім. М.М. Гришка НАН України (НБС). У даній роботі нами представлено відомості про сортові ресурси квітниково-декоративних рослин родини *Lamiaceae* НБС. Ця родина займає третє місце за представленістю родів (19 родів) у колекції квітниково-декоративних рослин НБС після родин *Asteraceae* (88 родів) і *Poaceae* (44 родів).

Представники родини *Lamiaceae* зосереджені у колекціях однорічних та малопоширених багаторічних рослин. На сьогодні (2019 р.) колекцію однорічних КДР репрезентують 169 родів, 353 види, 16 різновидів, 9 підвидів, 781 сорт, колекція малопоширених багаторічників налічує 177 родів, 321 вид (в т.ч. різновид та підвид), 295 сортів, 8 міжвидових гібридів.

Цінність представників родини *Lamiaceae* для широкого використання в озелененні полягає у стійкості їх до посухи і високих температур повітря, що є досить актуальним за сучасних тенденцій змін клімату. До того ж вони характеризуються великим різноманіттям біоморф та тривалим декоративним ефектом. Особливий інтерес до цих культур виявився при зростанні моди на сади природного стилю та пряно-ароматичні сади. Більшість рослин родини мають характерний пряний аромат. З чим і були пов'язані перші селекційні роботи з ними. Проте не могли залишитись осторонь і декоративні особливості рослин різних видів. Основні центри селекції розвинулись у Західній Європі та Північній Америці. Найбільшим сортовим різноманіттям в декоративному садівництві світу серед родів родини *Lamiaceae* виділяються *Ajuga* L., *Monarda* L., *Salvia* L., *Thymus* L. Селекційна робота ведеться у декількох напрямках: розширення тривалості декоративного ефекту рослин (створюються декоративно-листяні сорти), збільшення періоду цвітіння (ранньоквітучі, пізньоквітучі), урізноманітнення забарвлення та розмірів квітів.

У колекції КДР НБС сортами представлені 22 види із 13 родів родини *Lamiaceae*. Найбільшим сортовим різноманіттям у колекції репрезентований вид *Salvia splendens* Sell ex Roem & Schult, який налічує 14 сортів ('Aticolavander', 'Brasier', 'Bonfine', 'Jans Vuur', 'Kometa', 'Libochovickyohen', 'Rakette' 'Red', 'Rio', 'Roodcopje', 'Scarlet Piccolo', 'Sizzler', 'Sizzler White', 'Violaceae'), і становить 78% сортименту роду *Salvia* колекції КДР родини *Lamiaceae* НБС.

Сорти в основному яскраво-червоного забарвлення: 'Aticolavander', 'Brasier', 'Bonfine', 'Jans Vuur', 'Kometa', 'Libochovickyohen', 'Rakette', 'Scar-

let Piccolo'. Квітки сорту 'Sizzler' – темно-пурпурового, 'Sizzler White' – молочно-білого, 'Rio', 'Violaceae' – фіолетового забарвлення.

Кожен з п'яти видів (*Ajuga reptans* L., *Monarda didyma* L., *Physostegia virginiana* (L.) Benth., *Salvia coccinea* Juss ex Muray, *Salvia viridis* L.) репрезентований трьома сортами, а кожен з шести видів (*Origanum vulgare* L., *Prunella grandiflora* (L.) Scholler, *Salvia farinacea* Benth, *Salvia nemorosa* L., *Thymus × citriodorus* (Pers.) Schreb) – двома. Одним сортом представлені види *Agastache foeniculum* (Pursh) Kuntze, *Agastache reptans × tenorei*, *Lamium galeobdolon* (L.) L., *Lamium maculatum* (L.) L., *Lavandula angustifolia* Mill., *Mentha suaveolens* Ehrh., *Stachys macrantha* (K. Koch) Stearn, *Thymus praecox* Opiz. Зокрема, *Ajuga reptans* репрезентований сортами 'Braun Hertz', 'Pink Surprise', 'Rainbow', *Monarda didyma* – 'Madonna', 'Panorama Mix', 'Vyktoryja', *Physostegia virginiana* – 'Alba', 'Variegata', 'White Crown', *Salvia coccinea* – 'Coral Nymph', 'Rosea', 'Pseudococcinea', *Salvia viridis* – 'Alba', 'Camate', 'Violacea'. *Origanum vulgare* – 'Aureum', 'Compactum', *Prunella grandiflora* – 'Alba', 'Rosea', *Salvia farinacea* – 'Blue Monarch', 'Bielyi Liebied', *Salvia nemorosa* L. – 'Ostfriesland', 'Rosa Konigin', *Thymus × citriodorus* – 'Doone Vallery', 'Lime'. *Agastache foeniculum* – 'Golden Jubilee', *A. reptans × tenorei* – 'Chocolate Chip', *Lamium galeobdolon* – 'Variegatum', *Lamium maculatum* – 'Beacon Silver', *Lavandula angustifolia* – 'Rosea', *Mentha suaveolens* Ehrh. – 'Variegata', *Nepeta × faassenii* – 'Kit Cat', *Origanum laevigatum* – 'Zebra Red', *Salvia × sylwestris* L. – 'Blue Queen', *Stachys macrantha* – 'Superba', *Thymus praecox* – 'Minor'.

Серед них значне місце займають декоративно-листяні сорти з біло-облямованими листками: *Lamium* 'Variegatum', *Mentha* 'Variegata', *Physostegia* 'Variegata', з лимонно-зеленими листками: *Agastache* 'Golden Jubilee', *Origanum* 'Aureum', *Thymus* 'Lime'. Пурпуровим забарвленням листків виділяються сорти *Ajuga* 'Braun Hertz', 'Pink Surprise', 'Rainbow', 'Chocolate Chip'. Компактніша форма росту, ніж у рослин природних видів характерна для сортів *Origanum* 'Compactum', *Salvia* 'Rosa Konigin', 'Blue Queen', *Thymus* 'Minor'. Рясністю цвітіння вирізняється *Stachys* 'Superba'. Для решти сортів основною сортовою ознакою є забарвлення квітки. Сорт власної селекції *Monarda* 'Madonna' характеризується пурпурово-рожевим забарвленням, рясністю квітування, стійкістю в культурі.

Тривалим періодом цвітіння та посухостійкістю характеризуються сорти однорічних видів *Salvia*. Так, сорти 'Coral Nymph', 'Rosea', 'Pseudococcinea' *Salvia coccinea* відрізняються лососевим, рожевим та червоним забарвленням віночків квіток, відповідно. Декоративність сортів 'Blue Monarch', і 'Bielyi Liebied' *Salvia farinacea* визначається синьо-фіолетовим і білим забарвленням брактей. У сортів *Salvia viridis* 'Alba', 'Camate', 'Violacea' декоративності суцвіттю надають білі, яскраво-сині та синьо-фіолетові приквітники.

Усі сорти описаної колекції успішно пройшли інтродукційне випробування та рекомендовані для масового використання в озеленувальному комплексі України.

Сортове різноманіття колекції декоративних рослин родини *Lamiaceae* НБС є цінним джерелом батьківських компонентів, донорів селекційно-цінних ознак для створення нових високодекоративних стійких вітчизняних сортів.

УДК 57.06: 582.52: 633.11

Меженська Л.О.¹, Меженський В.М.^{1,2}

Національний університет біоресурсів і природокористування України, Україна

e-mail: mel57@ukr.net

Український інститут експертизи сортів рослин, Україна

e-mail: mezh1956@ukr.net

ОЦІНКА СТІЙКОСТІ КОЛЕКЦІЙНИХ ЗРАЗКІВ КІСТОЧКОВИХ КУЛЬТУР ДО МОНІЛІОЗУ НАВЕСНІ 2019 Р.

Аскоміцет *Monilinia laxa* (Aderh. & Ruhland) Honey (синонім *Monilinia cinerea* Honey) спричиняє моніліальний опік багатьох видів роду *Prunus*, до яких належать важливі кісточкові плодови та декоративні культури. Безстатеві та статеві види спор поширюються навесні вітром та дощами, уражуючи квітки та молоді пагони. Рослини є особливо чутливими під час повного квітування. Волога і тепла погода сприяє розмноженню збудника хвороби. Умови весни 2019 року вирізнялися тривалим дощовим періодом, що збігся з часом квітування всіх кісточкових рослин. Унаслідок інтенсивного розмноження збудника моніліального опіку, хвороба набула характеру епіфітотії.

У ВП НУБіП України «Агрономічна дослідна станція» розташована колекція плодкових і декоративних культур, що налічує зразки багатьох видів і міжвидових гібридів *Prunus*. Особливістю колекції є повна відсутність хімічного захисту насаджень, що дозволяє перевірити стійкість інтродуктів до збудника моніліозу. Оцінювання проводили згідно з уніфікованою 9-бальною шкалою стійкості до шкідників та хвороб (Меженський, 2007), де балом 1 позначено – стійкість винятково низька: рослина гине, а балом 9 – стійкість винятково висока: ураження відсутне. Проміжними балами позначено різний відсоток ураження органів.

Досліджені зразки можна поділити на декілька груп. Високу стійкість мають сорти сливи домашньої *P. domestica* L., великоплодої аличі *P. cerasifera* Ehrh. × *P. salicina* Lindl., чорної абрикоси *P. ×dasycarpa* Ehrh., гібрид аличі з повстяною вишнею 'ВВА1' та гібриди абрикоси зі сливою бригантською *P. armeniaca* L. × *P. brigantina* Vill., стійкість яких оцінено 8–9 балами.

Сприйнятливішими до хвороби є *P. armeniaca* × *Prunus besseyi* L.H.Bailey 'Дружба' – 7 балів, *Prunus mandshurica* (Maxim.) Koehne 'Зевс' – 7 балів, *Prunus ×arnoldiana* Rehder – 5–7 балів, *Prunus ×cistena* N.E.Hansen ex Koehne – 6 балів, *Prunus americana* Marsh. × *P. salicina* 'Kahinta' – 5 балів, *Prunus americana* × *P. besseyi* 'Cheresota' – 4 бали, *Prunus incana* Franch. × *P. tomentosa* Thunb. 'BCB1' – 4 бали; *P. cerasifera* 'Зверюга' – 4 бали.